

THE
UNIVERSITY
OF CHICAGO
LIBRARY

II 240

HANGRENDI PÁRHUZAM

EZER PÉLDÁBAN.

LUGOSSY JÓZSEF

MAGYAR AKADÉMIAI TAG, DEBRECENI PROFESSOR ÉS
KÖNYVTÁRIGAZGATÓTÓL.

Második bővített kiadás

A M. T. AKADÉMIA ÚJ FOLYAMU NAGY GYÜLÉSEI MEGNYITÁSÁNAK (DEC. 1858.)

EMLÉKEZETÉRE.

Méltóságos

Beleharci Bartal György
urnak sít. sít. harafiúi mély tiszt-
elettel

Debrecz. 1859. Febr. 1.

Szerzősége.

HANGRENDI PÁRHUZAM

EZER PÉLDÁBAN.

Mestská knihovna
Stadtbibliothek
Városi könyvtár

II^b
2110

LUGOSSY JÓZSEF

MAGYAR AKADÉMIAI TAG, DEBRECENI PROFESSOR ÉS
KÖNYVTÁRIGAZGATÓTÓL.

Második bővített kiadás

A M. T. AKADÉMIA ÚJ FOLYAMU NAGY GYÜLÉSEI MEGNYITÁSÁNAK (DEC. 1858.)

EMLEKEZETÉRE.

DEBRECENBEN,

nyomatott a város könyvnyomdájában.

1858.

Digitized by Google

PH 2027
.L9
1058

Plumbi cordis sit oportet, qui haud advertat, inesse divinum
quidpiam non minus vulgaribus quam eruditis linguis.

BEL MATH.

Genesis et Exodus Linguae Hungaricae.
Berol. 1713. 4°.

best 111

Az itt következő összeállítás, mely négyszáz tételben először a f. évi Új Magyar Múzeum II. füzetének 92—102. lapjain jelent meg, most pedig ujlag ezer tételre szaporítva üdvözli a nyelv titkai s gyönyöreihez érdeklettséggel viseltető közönséget, bizonyosságul kíván szolgálni mikép nyelvünk kizárólagos sajátosságai közé tartozik: *gyökeiről kettős irányban, magas és megfelelő mély hangzók párhuzamában, fejleszteni törzseit*; mely alaki ikerséget a nyelvgazdálkodás legtöbb esetben egyszersmind a gyökfogalom különféle árnyalatainak a törzsalakokbani lenyomására, tehát ideologiai odább percenés jelölésére használván fel, általa az épen szülemelésben levő nyelv kiképződésének egyik dúzslakodó forrását nyitotta meg. E kettős irányban látjuk tömegesen keletkezni a törzseket nyelvünk legtermékenyebb ősgyökein: ó, hó, ló, tó, vá, kő, nő, suh, doh, leh, poh, táv, leh, csucs, ig, kög, zug, vak, bök, csel, csom, tom, gon, von, csap, csöp, top, gyap, kop, or, bur, dar, tor, ser, ker, for, sur, bot, pozs, hoz, stb. stb. *); a nélkül azonban, hogy az alaki párhuzam és ellenességnek értelményi akár párhuzam, akár ellentét felelne meg következetesen és szűkségképen. Mely irány ha megtökélt bevégzettségig haladt volna elő: mai nap nyelvünket oly kettős felü művezetnek látnók, mint az ember-vagy állati test, jobb és bal oldalával, iker ágazású idegzetével stb. Ámde nyelvünk nemtője e szervszerű tökélyt, vagy — mivel a hasonlatok örökké sántítók, ha jobban tetszik — e tervszerű kimértiséget nem vette szoros teljesítésbe, épen azért, mert a nyelv sem szervezeti termény, sem mesterségi mű, hanem a szabad röptű szellem érzéki kinyomata; melynek alaki föltüntében a kül- és beltermészet kedves pongyolasági, a történeti lefolyás és szokás fesztelensége szakadatlan ellensúlyt tartanak a kategorikus ész és szólamszervi modorosság követelte szigorú symmetria ellenében. Egyes nyelvek meg annyi külön népiélet csodaszép alkotásai, s így mind azon szabályosság és szabálytalanság benyomásait kell hogy viseljék, melyek a népiélet elemeiként végzetesen szerepelnek. Nyelvünk is a törzshajtásbani hangrendi párhuzamosságot vagy ikerhangrendiséget leglényegeseb tulajdonai egyikeül mutatja ugyan fel: de sem egészetes kivitelben, sem keretszerű merevségben; és így bárminemű kategoriák korlátait, népies jelleméhez hiven, csak bizonyos fokig alkalmazva; nevezetesen tövéren kifejezett ikeralakjai mellett *gyökeinek tetemes részét határozott*

*) A példálul hozott gyököket szorosan a „SZÓCSALÁDRENDSZER” em 28-ik lapján álló jegyzés értelmében kérem vétetni, hol egybeként mondva van: „Tulajdonkép *for*, *fú* stb. „*gyökről*” szólni nem lehet; ezek már „*törzsek*” az írásunkkal kifejezhetlen gyökről” stb.

felszeruségben marasztva. Mi által azonban nem annyira csonkaságát, mint óriási mérveit tünteti ki, s a kiépítlen toronypáru fűnséges műns-terekéhez némileg hasonló benyomást eszközöl.

Nyelvünk ez alkatát tekintve azonban, nem szabad figyelem nélkül hagyunk először, hogy a kiépítlen maradt ikerpárnak is megvan a maga jelölt helye s megkezdett elemei az alkotmány egészében; másodszor, hogy e csonkán maradt részek is az ősz hajdanban valamivel fölebb voltak víve, mint milyen letaroltatásban látjuk ma anyyi századok enyészítő lefolytával. Hogy csak az utóbbira szorítkozzam: valóban nyelvünk, ikerhangrendi alakjaiban, egykor tetemesen gazdagabb lehet; de ezek vagy hozzánkig juthatásuk előtt sodortának el az idők árjában, mint *call* (Jász.-cod.) *vél* értelemben, *bizonynak* *beze* párja, *boldognak bővedeg* testvére, nemzeti nevünknek MEGYER felhangu párja, az esküveli erősítésnek (*ese*) mélyhangu alakja (*ysa*) (TemeLbesz.) stb. melyeknek nyomaiimmár csak legrégibb emlékeinkben s ott is talányos elavultságban fordulnak elő; vagy nyelvkincsünk azon részében, melyet az irodalom föl nem vett és csak a népajk ápolt, lap-pangván, de nélkül hullongottak el, hogy mai nap emléköket is bírni; vagy tájszólásainkba menekülvén, ott maiglan fölkeresetlenül, összeállítlanul várják az enyészetet, mint péld. az őszi fanyar gyümölcs (noszpolya, vackor) a székelynél *megdühödik* = *megdohodik*, megfő, megpuhul.

Az első törzshajtások korának lejártával nem szűnyt el végkép nyelvünk ez iránya, hanem soká föntartotta némi rokonos hatályát a későbbi külképződés szüleményei fölött is, melyeket népünk ajka már kész kifejlődtük után is hajlandó volt s folyvást hajlandó a hangrendiség iker alakjában használni, mint: *rakottya*, *rekettye*, vagy táj-járásiilag *rohanni* mellett *röhennyi* (Göcsej), *szalakóta* mellett *szelekőte* (Engel) stb. melyeken az ikerség már határozottan csak külalaki, nem egyszersmind belérteményi is — és azon ideologiai szép odább-percenés, mely az első törzshajtásoknál a nyelvagzadagításnak oly ki-tünő szolgálatot tett, többé alig mutatkozik. Ez a lényeges különbség például *av* (as) és *ev* (es) pár, meg *katroc* (Kreszn.) és *ketrec* pár között: az előbbieket őskorban, és egyazon gyökidomból kettős irány-ban képződtek, a nyelv szokás által pedig két külön, bár rokon, esz-mepercenéssel ruháztattak fel, alapítván miként szerencsés apafőnök ikergyermekét két párhuzamosan önálló családvonalat, — azért kö-zöttök régiség és eredetiség tekintetében versengés nem lehet; — míg az utóbbiak közül kétségkívül csupán *ketrec* az, mely a gyökkel egyenes összefüggésben áll (kert, kertec, kertecske, kerítésceske), *katroc* pedig csak a már kész ketrecből csavarítottatott alhangra: mel-lékalak, a fogalomnak mint lénységnek legkisebb árnyalatkülönbsége nélkül. Amazokban a két egyenjogu törzsalak egymást kölcsönösen fejti, világosítja s a közös gyökre utal vissza; emezekben a későbbi származatu alak, mint alárendelt szerepű, csak a korábbira támaszko-dik, egyenes vonatkozás nélkül a gyökre. Összeállításunkba minde-gyik rendbeliek vegyesen iktatvák. Helyneveink mindkét tekintelben sok ide tartozó anyagot nyújthatnak, mint: Zaránd, Zerénd; Komoró, Kőmörő; Erdőbénye és Árdóbánya stb. melyeket ezáltal csaknem egé-szen érintetlenül hagyttam, valamint — honi és idegen — személynec-

veink egész seregét is, péld. Tomori = Tömöri (Listinél mindenütt), Andor = Endre, Atila = Etele stb. Mellőzvék ikeralakú képzőink, ragjaink, s a szintén csupán őszhang hatása alatt meghajlott, önállólag azonban ikerséget nem ismerő szavak (Cserhalom = Cserhelem, Bonfin. napestig = nepestig, Palóc. addsa-ide = eczejde, Balatm. stb.); kirekesztvék hangjátékos szóikreink is (herde-hurda stb), kivéve a kellőleg támogatókat (gyim-gyom) vagy támogatottakat (hende-banda, egye-bugyál stb). Fölvevék ellenben az ikerragozásuak (cél, nyír) s a végtagban ellenkező hangrendbe csavarodottak (szerencsa, XVI. sz., szinyártig, Sz. D.) Néhány kelletlenül becsuszott tételt (mint haj, héj, hol az utóbbi szintén mélyhangú) magam is megjegyeztem. Egyébiránt az említett mellőzések beiktatásával laistromom könnyen 2000 tételre emelhető. De csak az itt közlöttekét véve is, ám essék belőlök pár száz subjectivismusom vagy máskénti tévedésem rovására: elég marad fen a lényeg minden kétségen fölüli helyzésére.

Képzésünkben úgy, mint ragzó-hajlításunkban mutatkozó mai egész, meglehetősen szabatosságra állapotodott hangrendi szerkezetű nyelvünknek, az itt fölmutatott azon őszhangrendi tevellés alapján fejlett ki, mely egykor a gyökökön nőtt egyszerű törzseket egymástól elkülönözte; más szókkal: mai *képzési és ragozási* hangrendünk csak *törzsi* őszhangrendünk nyomaiba lépett, mi is a *észhang* és *őszhang* (függelékül *kőthang*) kettős törvényében sarkallik. Maga a törzsi őszhangrend pedig a „*Magyar nyelv KÉT hangzóján*“, a mély és magas hangzón alapszik, mely kéthangzóságunkban rejlik egyik kulcsa nyelvünk legsajátosb sajáttságainak. De ez itt csak érintve legyen.

Négyszáz példájú összeállításom köztiszteletű kiadója Toldy Ferenc akad. titoknak ur sziveskedvén azt méltányló jegyzeteivel kísérni, ugyancsak engem hív föl „e kettősség valamennyi példáit összeállítani azaz e tekintélyes sorozatot kiegészíteni, s aztán annak törvényeit a meglevő anyagból kifejtetni“. Ime a kívánt *kiegészítéshez* ismét nagyban járuló *adalek*; de hol csaknem minden tétel egyegy nyomozó értekezés erejébe kerül s tömérdek combinatio gyümölcse: ott a *kimerítő teljesség* igényéről sokáig le kell mondanunk; reményem, hogy a Tajszótár-Akademiánk által teljesítésbe vett második kötete a vidékek nyelvjárásából, és szaporodó Nyelvemlékeink a nyelv közelmúltjából e nemben is számos adatokat fognak kéz alá szolgáltatni. A becses fölhívás utóbbi pontját, a hangrendi párhuzam *történetének* kifejtését a mi illeti: ezt egy későbbi füzet fogja hozni. Nálunk mindenek előtt adatok összeállítása szükségeltetik; a tényeket kell felismernünk, hogy törvényeik különféle indoku ellenzések helyett méltánylással találkozhasanak. Sajátunkból kell sajátunkat kifejtenuk, nem az árja nyelvészet kész törvényeit átírnuk s nyelvünkre erőszakolnuk; péld. sajátos hangzórendszerünk megalapítására nem elég, sőt nem szabad a maga helyén különben oly igaz *a, u, i* árja hangzórendszeri alapot nyersen vennünk át; bármily tudományosnak kiáltassék is az, nyelvünk alkotmányától idegen. A tudós külföld nyelvészetének nyerevényeit ne szünjünk tanulmányozni, beható szellemét elsajátítani: betűit utánrebegni ovakodjunk; élő példányképül szolgáljon ne holt alkalmazásul.

„A babonának reszkető fia
Nem lát, nem hall, tanítják s ő hiszi.” KAZINCY.

Vak utánzás nem emel ki a kiskorúságból. A nyelvesszűny megközelítésére külön nyelvtörzsek, bennök külön egyes nyelvek eltérő ösvényeket nyitottak; ezt sürgette minap nyomatékoston ama fér-fiu is, kinek nyelvtudományunk annyi becses fölfedezéseket köszön *). A magyar nyelvalkotásban az én korlátolt erőm is *tizenkét* sajátos törvényt bírt összeállítani, mire már másod ízben teszem figyelmez-tetésemet; ez itt menő szóhalmaz is *azok egyikének* elődandára. Azokra épitem a már munkába vett

CSALÁDRENDÜ MAGYAR SZÓTÁRI,

melynek gyümölcse, ha az ég akarandja, a magyar nyelv ELSŐ FOKU ÉRTTELMEZÉSE. Vajha legyen hővetegségi állapotunk bizonyítéka, midőn ily nemzeti földadatnak Akademiánk vég befejezéshez közelgő NAGY SZÓTÁRától elkülönözötteen kell küzdenie!

---

*) A magyar igeidőkről Fogarasi Ján. M. Ak. Értesítő 1858. VII. VIII.

MAGYAR

HANGRENDI PÁRHUZAM

BZET PÉRDÁBAN.

Alhang.

Ág, ákics (= tüskének hegye), Balatm. Ék, hegy.
ákombák

ágbog, átabota

agy

agyabugyál, Pósa.

agyag, agyak, SzKB.

agyal (= megver)

áll (Kinn)

álmélkodik

amaz, amarra, amoda, amolyan, amon-
nan, amott, amugy stb.

anya

anyolog, Székely.

apad

ár (áradás)

ár (érték)

arasz

árny

asag (= penétő, Szék.), aszag, SzD.

aszik

az, addig, addiglan, ahol, ahun, azom-
ban, ahajt, Udvarhsz. ahattótól fogva,
Szék. stb.

áz-ik (l. úszik)

azóta

av (uyakat ees awakát, Pesthy) ó

av

avad, SzD. Kreszn.

avas,-odik

av-at, avaztat, áztat

avik, Pázm. Ceglédi.

Felhang.

egyebugya, Balatm. Kemenesal.

hegy, jegy.

egyebugyál.

enyek, Balatm. Pápav. Vasv. SI. Kresz.

egyel, Balatm. Kemenesal.

él (Schneide, Kante).

elmélkodik.

emez, Erdősi. emerre, emide, imilyen,
eminnen, emitt, imitt, imigy-amugy
stb.

eme, ene (= ünő). Kreszn.

enyeleg.

eped.

ér, (vizer).

ér, (megéri).

eresz.

erny-ő.

ecset (= Pinsel), Szathm. öcset, SzD.
(öszik) = összehúzódik.

ez, eddig, eddiglen, MALb. ehel, ehen,
Vasv. ezőmben, Lug. cod. IdősbTób.
Horv. Mih. ehejt, Szék. ehettőtől fog-
va, Szék. stb.

evez.

azöte, SI. Kreszn.

ev, MALb. Szék. Pápav.

év.

éved-ik, Kreszn.

eves,-odik stb.

evez (-tet, evert).

évik, Kreszn.

Alhang.

babirkál, babrikál, babrál, Balatm.

bábolódik

baca, Göcsej.

báj, báv, R. bá, R.

bak, bika

bakog

ballag

barka

bark-óca

bársony

bé (mélyh.), béok, bétak, Örség. bégat

berbitál, Somogy.

bibuc, libuc

bicaklik, Balatm. cibaklik

bicska, bicskia

bilizna, belezna, Szék. Bodrogk.

billog, bélyog

bimbó, bingyó, Kreszn. Szék.

birka

bitó, bot

bizgantyú

biz, Göcs. bizo, Rimav. bizony

boci, bocika

bodon, Diószeghy. Szék. Szathm. bo-
dony, SzD. 84. Kreszn. Kállay.

bogár, bóg, bók, búg, NKel. Hirn. Engel.

bog

bogr-ács, Alföld. bogr-ánes, Somogy.

boldog, bódog, Comy. Pesthy. Szék. bo-
dok, Pesthy. bovdug, Tem. besz.

bolond

bolondos, -ság, -kodik (= testieskedik,
üzekedik),

bolonyik (Sium latifolium, Diósz.)

bolyh, bolyhó

bolyhos, polyhos (= szőlőfaj Bf.)

bonesik, csimbók

bonesok, csombók

bondó, Szathm. Gáthy.

bongyol, bonyol

bongyolódik

Felhang.

bibirkél, bibérekél, Balatm. pipergél,
piperkőc stb.

bibelődik, Balatm. Szék.

bece, Szék.

bű, bűj, Comyaathy. Csuzi. bűv, bév,
bé, Illosvai P.

bök.

beceg.

billeg (libeg, lépeget), billeg-ballag.

berke, birke, SzKB. hürke, MALb.

berk-énye, belekenyér, Fbánya. Csiks.

berzsény (bresillum), MALb. v. ö. Jerney
utaz. 176. l.

bög, bögök, bögtek stb. (magash.) bögét.

berbetél, börbitél, Szék.

bébic, libic.

biceklik, biceg.

bicske, SzD.

veliznek, Szathm.

bélyeg.

bingyó, benge, SzD.

birke, Mátyusf. Palóc. berke, Szék.

bürge, KKuns.

bütü.

bezgentyű, bezzentő, Balatm. puska
bezegje.

beze, Baranya. Kassai. bez-eg.

beci, becike, becéce.

bödön, Kreszn. bődöny, SzD. Kreszn.

böde, Gyermeeknyelv után Vass József.
Hanák. bű, büly, cserebüly.

bög, göb.

bögr-e, Balatm. Kemenesal. Sopr. Szék.

(bődög, bővedeg, bőveteg, bőségből
levő. felix, beatus).

böléndek (= Tollkirsche), beléndek-
ség, Comyaathy.

beléndes, -ség, Révay cod.-kedik, Co-
dex-irod. belyndes, -ség, Comyaathy.
(bölöndék, bolondító fű).

pölyh, pihes, pölyhő, folyhő, XVII. Száz.
és az egész régiség, felhő.

pölyhös.

bönesölék, Győrv.

binesők, Bodrogk. (= csomó, göres).

böndő, bendő, böhény, Göcs.

bengyel, Kreszn.

bingeledik, Szék.

Alhang.

bonyolodik
bordó
bor-iték,-ító
borzad (K** ellen való mérges borzad-
zás, Pósa.) Szék. borzaszkodik, Szék.
bosz-u,-ús
boszúl (bosz-onkodik) Codex-ir. Pesthy.
botó-ka
bozsog, Kreszn.
brugó
buboska
bud-a,-ár, putraszék, Pal. Abaujv.
bugyogó.
buja

bujálkodik
bukkanó (praeicipitium)
buktat, bukkáz, Szék. buckázik, Szathm.
bung, Balatv.
bura
burok, Szék.
busásan
bús (= fojtólég), Baranya. búz, Melius P.
buszma, Szegedvid.
buta
butikó, Szék.
butyk
butykos = bugyogós korsó, Ceglédi.

buzog
cabukkol
cafától, cafol, caflat Szathm.
cafra, Pápav. cafraka, Tájszót. csavira,
Pócs András.
cafri, Göcs. csafrinka, Győrv.
cékláz, Kemenesal. céklál, Fertőm.
cél (mélyh.), célbúl, célocska

cibaklik, SzD. Kreszn.
cibál, cibárl, Szék. cibakol (= crinibus
trahit, megszaggat) Szék. Balatm. Sl.
Kreszn.
cibál, cipál, Baranya. Szék. cipál, Bara-
nya. Szék. cipárl, Szék. tipál, Balatm.
cica
cica-maca (= barka), cica-berke, Fbánya.
cicázik, Fazekas M.
cihog, SzD.
cihor, Szék.

Felhang.

finyeledik, Kézdiszék.
bördő.
bőr.
berzed, berzenkedik, Szék. bürzenke-
dik, Kemenesal.
bősz.
bőszül.
bötő, betű, bütű, bűti, Pesthy.
beseg, Szék.
bőgő, Somogyv. Balatm.
pipiske.
büd-ös, bűz.
pötyögő.
bő, bév, Guary-cod. Krak. ábéce. Szék.
bej, Somogy. bű, Erdősi.
bővelkődik.
bökkenő, Ceglédi.
böktet, Szék.
büng, Őrség.
berhe, KMVeszelin. bórhe, bór.
bürök, Kállay. bürög, Biharv.
bőségesen.
bűz, Szék. bűsz-ös, Faludi. büszhödik.
böszme, Balatonm. Kemenesal.
bütű, Bf.
bütő, Szék. bütke, SzD.
bütyk, bötyk, bütykő, SzD.
bögyögős korsó, Kreszn. begyekes,
Balatm.
pözsög.
cibikel, Szék. bicékel, Szathm.
sefitél, sifitél, Szék.
cefre, cevere.

cefre.
cékléz, Szegedv.
cél (magash.), célbúl, MNyelvészet III.
466. célecske, MALb.
cibikkel, cibikel, SzD. Kreszn.
tép, tépel, tépdel, tépeget stb.

cipel, cepel.

cice, (= kismacska) Balatm.
cice-maca, Vasv. Kemenesal.
cicézik, cicét fut, Szathm.
ciherézik, SzD.
ciher, Szék.

Alhang.

cika, Szék. Szathm. széka, Ormáns.
 cikázik (játék Gömörben)
 cincog
 cinkos

cinu-cinu, Népv. Lisznyay Kálm. ci-
 no-cino, Pósa. Görcsösb. bot.

cirgat, Somogy.
 cirkál, Pesthy.
 cobukál, Bodrogk. zobukol
 códor, Balatm. Göcs.
 cofra
 colop, Bodrogk.
 comb
 condora, condra
 cubokkol, cubukkol
 culák, Kreszn.
 culáp, Szathm.
 csabukkol, Kemenesal.
 csáforit, Göcs.
 csafri-nka
 csahol, csihol
 csajvalék, Kreszn.
 csak
 csak

csal (főnév), SzD. Kreszn.
 csal (ige)
 család, Pesthy.
 csalafinta, csalafurdi, Pósa.
 csálé (népdal)
 csalfa (főnév), Lug. cod.
 (csalfás)
 csalóka
 csamcsog
 csámmog, csámcsám
 csammog
 csámpa, csánk
 csámpás
 csangó, Simai. cangó
 csap, jégcsap.
 csap, csápol
 csápol
 csápsza, csapica, csápca, Tájsz.
 csapzik
 csattan
 csavar
 csavar-og
 csávé, Szék.

Felhang.

szik, szék (magash).
 cicézik.
 cincög. SzKB.
 cenk, (= assecla, creatura), Pázm.
 Pósa.
 zene. v. ö. cinege = cenege, Szék.
 cinige, MALb. zene-zuna, Szék.
 sürget.
 cserkél, cserkészik.
 cebikél.
 cödör, MALb. Vajda. Kresz. Göcs.
 cefre, cibre, Szék.
 cölöp.
 cémb, lud-cémp, Kreszn.
 cedele, Szék.
 cibikel.
 celőke, Balatm. Pápv. Györv. Palóc.
 cölöp, zölöp, Balatm.
 cibikel, KVMatkó.
 cseferit, Órség.
 cefré-cske.
 csehel, MALb. Bf. Sl. csibel-csahol.
 csőlék, Szánthó. Kreszn.
 csek, Palóc.
 csek, R. Sl. Kreszn. csek-ik, -ély, csü-
 kön stb.
 csel.
 csel-ekedik, csele-csala.
 cseléd, cselérd, Ormáns.
 cselefinte, cselefendi, cselefende, MALb.
 cselő, Népd. cselő-heők! Kállay.
 cselfe, Beko.
 cselfes, Beke.
 cselők.
 csemcsog, SzD. Tolnav.
 csemmeg, Kézdisz.
 csemege.
 csémpe (= Hüfte, femur), Dank.
 csempés (= ferde) Tájsz.
 csengő, zengő.
 csepp, csöpp.
 csepül, lecsepül.
 csépel.
 csepsz, csepesz (= főköttő) Szék.
 csepszik, SzD.
 csetten, Dugon.
 csűr, (csever, tűr, tűrés-tagadás).
 csűr, Kemenesal.
 csevegő.

Alhang.

csáv-ik (= sóskaszár), Barkó.
 csaviszka, csavicka, Balatm. Debr.
 cserpa, SzD. cserpák (= csanak), Gö-
 mör. Torna. (= kupa, kobak), Du-
 nántúl, Döbrentei.

cséza
 csicsó
 csicsog
 csicsós, Szék.
 csigat, Pázm.
 csikar
 csillontani, Göcs.
 csimaz
 csimbók, Balatm.
 csimota, Guary-cod. Heltai. Balatm.

Somogy.

csimpajgózni, Tolnav. csimpajkózni, csimpeszkedni, Beke.

Szath.

csingallózik
 csipa
 csipág, Kemenesal.
 csip-csup, csipp-csopp, Bodrogk.

csipot, Göcs.
 csira
 csiripol
 csiszár
 csiszol
 csivag, MALb.
 csobolló, Gömör. Torna, csoborló, Sop-
 ronvárm. csobolyó, Kecskem.
 csoma, csoma (= guga)
 csombó, Dengelegi P. csimbó, Szath.

csombók
 csombolék, Balatm.
 csombolyodik, SzD. Kreszn.
 csomm, csoma (= tavaszi csira), Bf.
 SzD. Sl. Kreszn.

csom-ó
 csomó
 csomoszol, Szathm. csomiszol, Kállay.
 csomota, MALb.
 csór (= csavar. Vess az ebnek, csórja
 a farkát, Közmondás) Kreszn.
 csorda (sorda), Pesthynél a disznó-
 nyájról is.

csorg

Fethang.

csive, Barkó.
 csevice, Gömör. cseviszke.
 cserép, cserépedény.
 csésze.
 csecse, Bf. SzD. csecse-becse.
 csicsereg, csicserkél, Balatm.
 cssecsés, Bf.
 csiget, Pázm. Vajd.
 teker.
 csillenteni, csillegetni, Balatm. Göcs.
 csömöz, Somogy.
 csömbök, Somogy.
 csemete.

csüngölőzik.
 csep-egő.
 csipeg-et.
 csöpp, csöppenkénti, v. ö. csipeg-
 csopog, csippe-csoppa, Göcs.
 csipet.
 csire, SzD. cserje.
 csiribel, SzKB. csiripel, Balatm.
 csiszér.
 csiszel.
 csibeg, Kreszn.
 csübör, Szék. csübölye.

csöme-k (= fagumó), Őrség.
 csembő (= cafrang a lószerszámon,
 kostökön), Palóc.
 csömbök, Szék. bincsök, Bodrogk.
 csömbölyék SzD.
 csömpölyödik, Szánthó. MALb. Kreszn.
 csem (= csira, új jövés), Sl. Kreszn.
 csemelet, MALb.
 szem, zöm.
 csömő-r, cseme-r.
 csömöszöl, csemeszel.
 csömöte, MALb.
 csűr, csúri-csavarja.
 csürhe, sőre, sereg.
 csörg.

Alhang.

csormolya (= *Melampyrum arvense*,
Díószeghy), Tájsz.

csoszog

csovad, csuvad, Vasv. (= suhad, kisiklik)

csucs

csucs

csucs

csucsul, Csokonai.

csuj, SzD.

csukat

(csukola)

csuma (= csoma, dögvész).

csupor, csipor, Szék. ficsor, SzD. cso-

bán (= urceus), Pesthy.

csuporodik, Göcs.

csúrás-csavarás, Eszterházi Tam. SzD.

Kreszn.

csuszog

csuszol

csusztat

csut (= hegyi, nyeli valaminek)

csuvaszt, csuhaszt, suhaszt, Göcs.

dac

dagad

dagaszt

dákos, dákoska

dali, Szék. Csangó.

dalma-hodik, Szathm.

dar-a

darab

darabol, diribol, SzD.

darál, Göcs. (darácsol)

decák, Kállay.

dibol, Szathm. Földy. tippá tesz, Ke-
menesal.

diszkó, Szék.

dobban (megdobbantál lelkedben, Cegl.)

dobog

dobogó (= nagy hid), Kállay. Baranya.

dobony, bodon

doboszka, SzD.

doh (= fuvallás)

dohodik, dolhodik, Szék,

dohot, dohat

domieskol

dong, donog

Felhang.

csermelye (= *Melampyrum barbatum*,
Díószeghy), Gyórv.

csőszög, csiszeg-csoszog.

sühed, siet.

csücs, csecs, csicse, Wrancesics.

csécs (= himlő, innen csécshelyes)
Kemenesal.

csücs (= hegye, teteje valaminek).

csücsül, Kemenesal. Balatm. Gyer-
meknyelv.

csű, cső, csév.

süket.

cseklye, Sl. ceklye, SzD.

gümő.

csőbőr, Szék.

tőpörödik.

csürés-csavarás.

csüszög.

csiszel.

csesztet, csizel (= alattomos tova-
csusztatással lop).

csücs.

silyeszt, sülyeszt.

dóc,-cen,-ög.

deged, Szék.

degeszt, Erdély.

dikis, dikics.

deli.

dölme-c, Szék.

derce.

dereb, már Jászay-cod. stb.

diribel.

(terél), terécesel, Lug. cod.

dicsék-vő.

tépel (= tipor, eltapos, vesztegetve
elgázol), Kemenesal.

diszke, Háromsz. biszke, Szék.

döbben.

döbög, Herfort és Klár. dibeg-dobog.

dübögő.

düböny, SzD. Sl. Kreszn. dübönke.

düböske, Kreszn.

düh, dühös, Göcs. Debrec. düh.

dühödik (= megfűl, megpuhul), Szék

deget, degenyeg.

tömieskél, dömicckél.

döng (a méhről) döngicsél.

Alhang.

longa
dorgál, dorgálódzik

doromb
dorombol
duborog

duda
dudog, Földy.
dudorodik
dudorog, Márton József. Kállay. Szék.

dudoru, Cucor.

dug, gyug, gyak
dulakodik
dunmog, Tájsz.
dunnyog, Szathm. dunnog, Kállay.
dure, Gücs. daróc
durcás, -ság, -kodik

durran
durung, Balatm. dorong.
dur-va
dúzs
éhon, Simai, éhomra, Balatm.
fak-adék
fak-ó (vak)
far, farta
fark, farok (= forgó)
fatty-ú, suttó-ó, Dugon.
férj, firj (mélyh.), firhoz, Gücs.
fészkalik, Kemenes. físzkalódik, Györv.
vaszkalódik, SzD.

ficamlik
fickandik
ficskand, -oz, Szék.
finnyás
fitak (= bojt), Somogy. Baranya.

fitat (= mutat) Szék. Kállay,

fitat (= mutat), Pápv.

fitogtat, fityogtat
fityog, pityog, SzD.
focskand, Mélius Pét.
fonák

Felhang.

dünger-t.
dörg, dörgődik, Lug. cod, Póсах. Gör-
csüsbót. dörgölődik, SzD.
dörömb, Sl. Kreszn.
dörömböl (medve, macska).
dübörög, dübereg. Mármáros.
tüdő.
dödög, Balatm.
düdörődik, SzD. Cucor.
didereg, dödörög, MAlb. dedereg, dü-
dörög, SzD.
dödölle, Györv. Marcalm. Pápvaid. de-
rellye, Gümörv. Tolnav.
gyök, gyök-ér.
tülekedik. Tisza. dülekedik.
dümmög, Kállay. dömmög, Csapó Dán.
dünnyög, Bodroglók. dönnyög, Szathm.
derce.
dercés (= vad, mord, komor) Bf.
dercés ember, Istvánfi Pál. dercés
asszony, Pázm. Kreszn. dercésesség,
dercéskedik, SzD.

dörren.
dűring, dűreng, Szathm.
der-ce, dér-dur.
dőzs.
éhen, éhére, Szék.
fek-ély.
fek-ete.
fer-de.
(fürög, fürge), féreg.
fitty, ló-fitty (= csikó), Szék.
férj (magash.), férjhez.
fészkelődik, veckelődik, peckelődik
(= mozgolódik), SzD.
ficemlik. ficemlett, Melius Pét.
veckendik, Sl. Kreszn.
fecskend, -ez.
fínyész, fínyészó (= válogató), Tájsz.
fityeg-ő, fityedék, SzD. Kreszn. fitye-
lék, fityölék, MAlb. Kreszn. fitye-
fütet (= keresgél), Kemenesal. fitet,
Tájsz.
fitit, Marcalm., Tolnav. néha magash.
Szathm.
fityegtet (= kinnlógat).
pityereg.
föcskend.
fenék.

Alhang.

fordít
fordúl
ford....

forgatag
forgatyú
forgó
forog
forr, fortyan SzD.
fos
foszlik

oszlott
fricskáz

fualló (= tok) Lug. cod.
fustély
gágog
gagyatol, Bf.
gagyog, gyagyog

gal.... gyal.... (= láb)

galagonya

gám (gámatlan oldal, Debrec.) gyám,
garró
gan-é
gányol (= tövisekkel kerítést foldoz)

garangy, Szék.
garangyikos, Szék.
garnyatag (fiatali fris teljét vesztett),
Szék.

gatyá, galya, Szék.
gaz

gaz

geda, gedó, Barkó.
gerábla, Pápav.
gidó, Szék. gedó, SzD.

góg-a
gohér, Kállay.
gomb
gomb-a

Felhang.

ferdit.
ferdül.
förd-ik, furdik, fered, Tinódi. fröd,
MALb. ferid, MALb. ferd, stb. Füred.

förgeteg.
fürgettyű.
fürge.

féreg, perge, Szék. SI. Kreszn.
förméd.

fös,-t,-ék.

feslik, (ki kell feselned a p** seregé-
ből. KMVeszelin, Beszélg. 252. l.)

föslett, feslett.

freskén-d, Szék. piricskel, Pósa.
Ceglédi.

hiely, hüvelyk, v. ü. hólyag.

fiustély, Pósa.

gógög, SzKB.

gógicsél, Balatm. Dunántúl.

gegveg, Nyelvtud. pályam. II. gögyög,
Kreszn. gügyög, Szék. ggyereg,
Göcs.

gyel, Heltai. gyelüs, Lug. cod. (=jel,
jeles = nyomos).

gelegenye, Erdősi. Toldy Fer. a XVI.
századból.

gém, kútgém, gém-icse (= vékony
kampós rúd, hálózhoz), Balatm.

geny,köny(= kiforduló gömbölyűség).
génye (= apró tüske), Kreszn. ge-
nyéte, Balatm.

göröngy, göröngy.

göröngvös.

görnyeteg, gernye, Szék. görnye, Rá-
baköz.

köce, köteny.

geze-mize, gezemiz, Fertőm., geze-
mice, Balatm. gezemuca, Szathm.
gezsemuzsa, Szék.

gezdernye, Göcs. gezdernice, Marcalm.
giz-gaz.

göde, gödölye.

gereblye.

gödölye, göde, Debrec. gedelye, SzD.
Krakk. ábee.

góg-icsél.

gohér, Cucor. kövér.

gömb.

gömb-ó

Alhang.

gombalyag, gombolyag, Balatn.
 gombolyig, Bodrogk.
 gombóc
 gomborodik
 gomolya
 gomolyg
 gond,-ol
 gongyola, Barkó.
 gornyadoz, Kállay. Beke. gorjadoz,
 Göcs. kornyadoz, gornyad, gornyaszt,
 Kállay. gunnyaszt
 gothos, Gömörv. gótol (= gyengélke-
 dik), Fertőmell.
 gubó
 guga
 gugyi (= Schnaps)
 gugyog, Bf.
 gugyor, Balatn. kutyor, Örség.
 gumó
 gumó
 gungó, Kemenesal. (talán gyermek-
 nyelven)
 gurbancs, Szék.
 gurdít, Sl. Kreszn.
 gurgadoz, Balatn.
 gurgulya, Szegedvid. (=henger)
 gurog, Bfvi.
 gurul, gurdúl, Sl. Kreszn.
 guzmol, Szegedv.
 guzsorodik
 guzsorog
 gyaka, gyaksa, Bf.
 gyalánt, MAlb. gyanánt.
 gyapj, gyapju
 gyaporodik
 gyap-ot, Melius P. SzKB.
 gyar-ló
 gyilok (= ló torkában csomó) Kézdisz.
 gyirka, Hanák.
 gyomboru, Somogy.
 gymocskol
 gymoszol
 gymroz
 gyop-ár

Felhang.

gömbelyeg
 gömbelyig, Szathm.
 gömbóc.
 gémberedik, gömbörödik, Szék.
 gömölye.
 gömölyg.
 göngy,-öl.
 göngyöle-t.
 görnyedez.
 göthös, Gömörv. Debrec. göthes, Pá-
 pav. götlöhös, Balatn.
 göb.
 gége, gőg.
 gyügyü (a pálinka tréfás neve), Szék.
 gügyög, Bf. gögyög, Kreszn.
 gödör.
 gümő.
 gyümölcs, gyimilcs, Tem. besz. gyi-
 melcs, Pesthy. gymölcs, Comyaathi.
 gyömölcs, Debrec. Erdősi. Krakkai
 ábce. — v. ö. gym-gyom.
 güngő, Szathm. (gyermeknyelv) üng,
 üngöcske.
 (görbe tucskó), v. ö. girbe-gurba.
 gördít.
 görgedez.
 görgölve, gergető, Kemencsal. gör-
 gófa, Balatn.
 görög.
 gördül.
 güzmöl, Balatn. Kemenesal.
 görzséd, Gyórv.
 güzsörög.
 dikis, dikics.
 (gyelént, jelént). v. ö. gal, gyal.
 gyep, cseplye (= gramen) SzKB.
 cseperedik.
 gyep, gyep-ü, csep-ü.
 gyér.
 gyilk, gyík, torokgyík (magash.)
 gyürke.
 gyöngy, fagyöngy.
 dömöcköl, Tájsz.
 gyömöszöl, Póсах. Göresösbot.
 gyömöröz.
 gyöp, gyüp-ü, csöp-ü, csep-lye.

Alhang.

gyóta (= legelő), Ormáns.

gyúr, legyúr

haba- hurgya, MALb. Szántó. Faludi,

SzD. Kreszn.

habatol, Kemenesal.

habog

habuckol, SzD. habokol, Ceglédi.

habuga, habogó, Szék.

hadarint

ha ha ha! hahota, Kemenesal.

haj

hajh!

hajja-hujja, Kecskeméti Ján. Szentpé-
teri Istv.

hancsik, hancsék, Kemenesal. Gües.

honsok, Szék. hancsok, honsik,

Szathm.

handa-banda, Kemen. gr. Széchenyi.

hanyag

haóta

hápa-hupa, Bf. Szék.

harag

hár-int

harmat

harsog

hasad

has-ad

hasadék

ható-, hat-hatós

him (mélyh.), Mélius P. Heltai G.

héja

héla, Bf. Sl. Kreszn. Diósz.

herdál

hirnyó

hó, hók, hók-ne-hók!

hóba, hóra

hóbortos

hóka, Marcalm. Balaton.

hókkán

hóld

holgyomál (= Hieracium), Diósz.

holmi (mélyh.).

hóly-ag, haly-ag, hály-og

hompolyg, Jászay-cod.

hopores, Sl. Kreszn. hoporja, MALb.

Felhang.

gyötény, SzD. gyüvötény, Marcalm.

jövötény, Balatm.

gyúr, legyúr.

hebe-hurgya.

hebetel, Balatm.

hebeg, hübög, hibeg-habog.

ebickel, SzD. evickél, Szathm.

hebege, Balatm. hüböge, Kemenesal.

hübögő, Faludi Kisfaludy Károly.

hederit.

he he he! MALb.

héj.

hejh! hej ha! Kreszn.

hejje-hujja, Bodrogek.

hüncsök.

hende-banda, Győrv.

henye.

heőte, Komáromv. hőte.

hépe-hupa, Szathm.

irigy, ihergy, igrec és ireg*, Nádor-cod.

herdel.

permet, permete, Szék.

herseg, Szék.

keshed, kessed, Tiszamente.

fes-el, feslik.

küssedék, Kreszn. keshedék.

hetvenkedik?

hím (magash.)

hejjő, Bodrogek. hejó, XVI. szdi kézi-

rat. hejjü, Bodrogek.

hőle, SzD. Sl. Kreszn. Balaton.

herdel, Kemenesal. her-gel.

hernyó, hernyú.

hőköl, SzD.

hébe-hóba, hére-hóra, hében-korb.

hőbörtös, Józsiika Mikl. Pálffy. hőbör-
työs.

hőke (kese, fehér homloku), Marcalm.

hőkken, SzD.

hölgy (fehér).

hölgyomál, Beythe.

holmi (magash.).

hüely, hüvely.

hőmpölyg, hempelyeg, SzD.

hőpöres-ös, Szék.

*Alhang.**Felhang.*

Szánthó. Kreszn. haporty, Szombatos
énekkönyv.

hoppa (= lakodalom), Szék. Kreszn. hipp-hopp, hippet-hoppot, Faludi.
(=ugrálás), Gyermeknyelv. huppá-
hopp, Szék.

hoppan, Tájsszó. hibban, SzD.

horg-ol

hornyó, Tájssz.

(hortyok)

hoz, huz

hug

hugy, Kaszahugy, Kaszahódja

huppan

hur-ít, hur-ogat

hur-ut, hor-ut, (név és ige)

ibrad, Szék.

idáig, idáiglan (mélyh.)

iga (= kötés)

igaz

igaz, jogos

igyók, Bodrogk.

igyold, MAlb. jó, Palóc.

ihon, ihol

íj, kézi (mélyh.)

iklat, Szék.

ildomos, Jászay-cod. Passio. Comyaath.

imánt, Göcs.

iparkodik, iparl, Szék.

ir-aml, ir-omlik, Szék. ir-ont, Szék.

Pápauid. ir-amodik

ír, írúl, irral, (mélyh.)

iró (= vert téj), Csiksz.

izom, -ol, -ik (mélyh. = trüsszenek),
MAlb.

iz-gat

izrom, izromban, Simai.

kacag

kacolódik, Kemenesal.

kagyó, Göcs. Kemenesal. kágyu, Őrség.

kagyló, kágyula, kágyilló, Őrség. Vasv.

Zalav. kigyalag, Kállay.

kahácsol, SzD. Kreszn.

kahog

kah, kahol, Sl. Kreszn. csahol, kávit,
Szék. (= ugat), — innen kahos, ko-

heppen, leheppen.

hör, hörög.

hernyű, Káldi.

höresök.

ösz.

hölgy.

hölgy.

hüppen.

her-eg, her-seg, Szék.

hör-ög.

ébred.

ide, itt, ittenig (magash).

ige (= kötet-cérna), Szék. ige (=
kötszó).

egész.

ügyes (= jogos, péld. ügyes ura,
ügyes maradéka stb.) Faludi.

együtt, együd, Szathm.

egyöld, MAlb. együld, MAlb. SzD.

egyild, Pesthy.

ehen, ehel.

ív, kézív (magash).

iglel, Beke. églel, Györv.

illemes, helyes.

imént.

éberkedik, iperedik, Fertőm. Kemen.

er-ed.

ír, írúl, irrel (magash).

íre, (szelencéje), Csába íre.

izem, -el, -ik (magash. MAlb). izés (=
sternutatio), MAlb.

iz-let, iz-tet, Szék. izeg-mozog.

izben, iziglen stb.

göcög, Balatm. Pápauid. Kemenesal.

kecél, Szathm.

kegy, kög, ACsere. kigy, Erdősi. ke-
gyelet, ACsere.

köhécsel.

keheg. — kwhwskwduen (= bete-
geskedvén, langvens), Comyaathi.

keh, kehe (= hurut), Göcs. kehül,

kehül, Göcs.

Alhang.

vasz, Marcalm. kuhasz, kuasz, Marcalm. kuvasz, Szathm. Szék. Csokonai. csavila, Ceglédi. (= ugató, eb)

kákics
kákag, MALb. kákog, KVMatkó. Cegl.
kalafinta, SzD. v. ö. csalafinta
kal-and,-oz
kalapál
kalász (spica), kalah szál, Nád. és Winkler-cod.
kallantyú
kalló
kantus, Balatm. Szathm. Szék. Beke.
kap

kapaszkodik
kapaszkodom
kapaszkodom
kap-kod
kap-onya, kápa
kap-tár
kar-é, kar-aj, MALb. kar-ima
karicsál, Szék. Göcs. karicsol, Szék.
karikós, Somogy.
karingó
karingós, Bf. kaeskaringós, kaskaringós
karm, karom
karm-ol

karmol, kasmol
kasmatol, Bf. Szék.
kasz-a, ab,-ol, kacar, Sopronv. kacor, Tisza. kocor, Szék.
kászolódik, már Cserényinél és Heltainál.
katat, Bf.
katroc, Kemenesal. Gömörv. Kreszn.
káva (= koszoru), Versegly. (= szálakat gyűrűsen összeszorító körülkötő), Szék.
kavar,-og
kavarodik
kavics
kégy-ó, kigy-ó
készant-ag
kinlódik
kisa-fa
kita (= kötés), Bf. (= plica, fasciculus), MALb. (kitába font haj, szőr, selyem kita), SzD.

Felhang.

kékecs, disznókék, nyúlkék, Diósz.
gégeg, v. ö. gágog.
cselefindi.
kél, kel-end, v. ö. kólál.
kelepel.
kelevéz (spiculum).

kellentyű, kilincs, kelincs, MALb.
külű, csüllő, esürlő.
köntös
kip-kap, kipez-kapoz, kipdes-kapdos stb. csip.
csipeszkedik.
kepesztetek, Kemenesal.
gebeszkedem.
kepickél, Pápay. Györv. kipkedkapkod.
kép.
kepe, köpü.
ker-ítés.
kericél, Kállay. görice, Csangó.
kerekes.
keringő.
keringős.
kör, köröm.
körüm-zsél, MALb. Telegdi. Pázm.
Faludi. Kreszn. Balatm.
kösmöl, Szathm.
kösmötöl.
kés
készülódik.
ketet, Balatm. Kemenesal.
ketrec.
kéve.

kever,-eg.
keveredik (= émelyedik), Szék.
kövecs.
kög, kigy, Erdősi. kegy-elet.
készént.
küllődik, Népnelyv.
kise-fa, kese-fa, SI. kése-fa. SzD.
kötü, kösü, köteg.

Alhang.

kócipor, Simai. Kemenesal. Pápav.
 koha, Gömörv. kova
 kohvaszt, Balatm.
 kólál, Balatm. kalandoz, kolontoskodik,
 Szék.
 kollancs, kullancs, SzD.stb. kulláncs, SzD.
 kolonc
 kompó, Szath.
 kondor
 konyor-ász, Szék.
 kopad
 kopasz
 kopaszt
 kopcihér, kócipor
 kópic, Gyórv.
 kop-ja
 kopolya, Bf. SzD. Kreszn.
 koppant
 kor (= időkor, főnév)
 kór (= beteg, mellékn.)
 kórász (fő és mellékn. péld. éhenkórász)
 kórászni (= kóborolni)
 kórászni, kórészni, kórálni (= böngész-
 ni) Kemenesal. Göcs. Marcalm. Ba-
 ranya.
 korba (Korb), garabó, garaboly, gara-
 bonca
 korh-adt
 korhelykodni (mélyh.) Bf.
 korlát (clathrum)
 kornyadoz
 korong
 koslat, Szathm.
 kosontyu, Bf.
 kotorász, KVMatkó.
 kotyog, KVMatkó.
 kótyomfitty
 kottyomfitty
 kova, koha
 kovacs
 kubuc, Gömörv.
 kucorodik
 kukkadoz, Szék. kókkant, kókkad, Csok.
 kukó, kuku, kokó, SzD.
 kukorikol
 kullároz, KVMatkó.
 kullintani, SzD. SI. Kreszn. I. csillontani
 kullog, Balatm. Pápav. Szék. Kecskem.

Felhang.

hepcihér, lásd kopcihér.
 kő.
 köveszt.
 kél, járkél, kele-kólál, Kreszn. Balatm.
 Göcs.
 kölönc, csölönc, Tájsz.
 különc, cölönc, MALb.
 csempely, Csiksz.
 göndör.
 könyör-ög, kenyér-ül, Comyaathi.
 köped.
 köpesz, Göcs.
 köpeszt, köveszt.
 hepcihér, Szomb. énekkönyv. hepce-
 hér, KMVeszelin Pál.
 köpéc-e.
 kép, Tinódi. MALb.
 gübü, göbe, göbec, Szék.
 köppent, Szánthó. MALb. Balatm.
 kör.
 geher, Bodrogk. Szathm.
 kérész.
 keringelni.
 kérészni, Göcs. keres-gélni.
 körbec és körpec (Körbchen), Göcsej.
 görh-es.
 korhelkedni.
 körlet, kerület.
 görnyedez.
 kereng.
 bislet, peslet, Szék.
 kösöntyü.
 gegyerész, Kemenesal.
 ketyeg, petyeg, Debr.
 kőtyönfitty, Szék.
 kettýenfitty, DCsimor.
 kő, kú.
 göbécs, Pápav.
 köpéc-e.
 göcsörödik.
 gyökkent, Szék.
 kög.
 kikirikel.
 küllőférez.
 csillenteni, Balatm. Kemenesal. Göcs.
 csüllög, csüllüg, Göcs.

Alhang.

kulyak
kunyor-ál, Balaton. Pápav. kunyor-ász
kup, kapica, Szathm.
kup-a
kupac, kupoc, Pápav. Fehérv.
kurkál, Balatm. Pápav. kurkálódik

kurkász (név)
kurkász (ige)
kurta (szappankurta)
kutat

kutyor, Őrség. gugyor, Balatm. kotyor, Beregv.

kuvacs, SzD. Bf.

kuvad, Szék.

láb, (Fusz)

láb (ige), tébláb, Vizözön históriája.

SzD. könnybe lább a szem)

lábbog, SzD. Bf.

lábbó (= szálhajó), SzD. Simai.

laboda

laboda

lábító, MAIb. Ceglédi.

lafatol, Szék. laftol, Bf.

lágý

lang, lisztlang

langos (= széteresztett péld. haj), Ba-ranya.

langy, lanyha

lantol (lantol Csökmőre sebesen)

lap

lap

lap, lamp (lampos méz, Balaton.)

láp

láp, lábbog

lapály, lopáj, Szék.

lapány,-os (hely), SzD. Kreszn.

lapatyol, labatol, Kállai.

lapi, Szék.

laplag, laplika

laponya, SzD. Kreszn.

laponyag, SzD. Kreszn.

lapos, lapis, Gömörv. Orináns.

lap-otya, Erdély.

lappan, meglapul

Felhang.

külek-edik.

könyör-ög, künyür-út, Nádor-cod-

kepe, Balatm. Sopronv. Tolnav.

köpp-ő, köpp-öly.

köppőc-e, Beke. Györv. Vasv.

cserkél, cserkel, Balatm. Göcs. Keme-
nesal. Kreszn. cserkelődik, Balatun.

cserkesz, Balatm.

cserkész, Kreszn.

körte, kürt, kör.

ketet, Balatm. Kemenesal.

gödör.

kövecs.

köved, köped.

leb, lép-ik.

leb-eg, lép, lev-eg.

libeg-lábbog. Szék. lebeg, Bf.

leb-eg-ő.

lebede-g (= kerek iny), Szék.

lepedő, lepődő, MAlb.

léptő, lépcső.

lefetel, Szék.

legy-hedt, Kemen. lety-vedt, Tiszam.

leng.

lengős.

lenge, Szék.

lendül, lentet, Balatm.

lep, lep-ez, SzD. lep-ed, Szék.

lép (testrészt).

lép (a kasban, lépes méz).

lép (= madárenyv).

lép, lebeg, libeg, levegő.

levél, lepel, leple, leplő, SzD. Kreszn.

lepény.

lepetyel, leppog, Szék.

level, falevél.

lepleg (= lepel) SzD. Kreszn.

lebenye, Beke. Balatm. lebenyő,

Kreszn. lepenye, Sl. Kreszn. Kállay.

lebinye, Kállay. lepenyő, Szék.

lepenyeg, leffentyő, leffentyő; — a

kakasról SzKB. ökörről MAlb. puly-

káról Kisfaludy Sándor stb.

lep-eny (lepenyhal).

lepény.

lippen, libben, meglippen, Beke. Balatm.

*Alhang.**Felhang.*

lappang
lappantyú
lázsong, lázing, SzD.

lecspurdi (mélyh.), lecspurdiság, Szék.
letykó, Balatm.

lezsák, Bf.

libig (mély.) libigó, libigó-ka, libikóka,
Szék. Debrec.

libóc, Káldi. PP. léboc, libac, Szék. libuc
lihong, -at

lihu, liu, lihó, livó, léju stb.

lik (mélyh.), likacs, lyukacsos

linka (= bürű) Sopronv. v. ö. dobogó;
— lenka (= ingovány), Marcalm.

v. ö. lóp

linkó, Balatm. Marcalm. linkuó (= szá-
raz ingovány), Göcs.

lipong, Csiksz.

liponka, libitoka, libikóka

lob, lóbb (fent libeg), Melius Pét.

loh

lobban, lobbant, Cegl. (szemére lobbant)

lobicskol, Balatm.

lobog (lobogós ing stb.)

locs, locsa (Locsahúr, Diósz).

loccsan

locskál, Bf. locskol

locsog, loccsant

lód-it

lód-úl, lót (-fut)

lógároz

lohol

lók, Szék.

lop

lotyadék, locsadék, Szék.

lotyog

lotyog

löttyan, Csokonai.

lubiokol

ludvérc, Marcalm. Tolnav. ludvirc, Göcs.

lyuk, lik

lyuki ember, DCsimor. Bf.

maca, baca

leppeng, Szék.

leppentyű, lippentyű, SzD. Sl. Kreszn.

lézzeng, lézzeg, Balatm. Kemenesal,
Szék. Göcs.

locsperti (magash.) locsperdiség.

letyőke, Szék.

lebzselő.

libig (magash.), libegő, libegő-ke.

libec, MAIb. PP. libic = bibic, stb.

lehang, lihenget, lenket, Göcs.

lehő, lévő, Palóc, lih-ellő, Comy.

lék (magash.), lékel, meglékel

lengo, lengő.

lingő, lengő.

libeng.

libenge, libengő.

leb-eg, lev-eg, SzD.

leb (= láng lebegése, tűz ereje), Bf.
tűz lebje, SzD.

leben, lebbent.

lepicskél.

lebeg, libeg-lobog, levegő (= bractea),
SzKB. (= pinnaculum), Erdősi.

lőtye, Győrv.

lepcsen, SzD.

löcsköl (ne löcskölj), Szath.

lecseg, leccsent, Kreszn. licseg-locsog.

lód-örít, Szék.

lödörög, Szék. Kállay. SzD. Sl. Kreszn.

lógérez, ligg-lógg.

lövell.

lök (= lapác), SzD. (Tisza-Lök ?) löke,
Szék.

lep (= eltakar).

lőtyedék.

lityeg, lity-loty.

lőtyög.

löttyen.

lipiczkel, Bf.

lidérc, MAIb. lüderc, Szék. ledőre,
Szathm.

lik, (lyike-lyuka), lík, lék.

lyüki ember, Kreszn. Bf. gyüki ember,
Kemenesal.

bece.

Alhang.

mag, magy, mogy
mag, magy, mog

mágla, máglya

Magyar

majmol

makog

mál (rókamál, Mézesmál, stb.)

mal (= valakinek alja, mélye), kert-
malja, Szathm. partmal, padmal, pan-
dal, pandalló, Beke. Szegedv. maly,
part mályla, Pázm. māj (māj-bőr-
csizma)

máll, mállik, mállad

mállaszt

. . . mantyu (karmantyu)

mar

mar-ad

marad

marúl, SzD. Sl. Kreszn. marjúl, Szathm.

marok

mart, part

márt

másuva

maszat, paszat, Balatm.

maszatol, Pápav.

matring (mélyh.)

máz

máz

máz

mernám, Kemenesal, Pápav.

mézga

mézgáncs Bf.

mióta

mocorog, Göcs.

mokog

mokogtat

mul, mulja (idejét mulja), Temet. besz.

Nádor- és Lug. cod. Pesthy. Bor-
nemisza.

mu(n)ka, mu-ka, Lug. cod. muhka, mű, mű-ke.

Guary-cod.

murok, merkác, Veszelszki.

nadár, Kreszn.

nadárzik, nadalyodzik, Fertőm.

Felhang.

meggy.

mög (= hátsó rész), meg, megl (= hajó meghi), Erdősi. megy (tehénmél, eménél), Debrec.

mile, millye.

Mögyer, Béla jegyz. Megyer, Debr. cod.

mimel.

mekeg.

mell.

mély.

mellyed, Mélius Pét.

melleszt, Pápav. mellyeszt, Pesthy.

Malb.

mentő, mente.

méreg, merigy, Malb. mirigy.

mer, mer-ézel.

mered.

nierevül.

merőke, meritő.

meredt, meredek.

merít.

másüvé, Malb. (II. III. IV. V. kiadás).

meszet, Pápav. szemet.

meszetel, Pápav. szemetel.

metring (magash.), farmetring, Heltai.

méz (mézes-mázos).

mész.

mez, mez-ő, mez-telen.

merném, merije valakinek, merészség.

mezge, Szék.

mézelke, Bf.

niőte, mőte, Komárom.

micereg, Kállay.

mökög, KVMatkó.

mökögtet, KVMatkó.

mell-öz, mellőzi.

merk-őce, Baranya, Kállay. emreke,
Diósz.

ned, nedv.

nedüt ereszt a tehén, borjazása kö-
zeledtén.

Alhang.

nagy
nagy
nász
ninka, nénka, Honthv.
noszódik
nőstény, Meliusnál több izben mély-
hangu.

nyafog, Debrec.
nyaggat
nyak
nyál
nyali-fali, Szék.
nyámog, nyámmog, Balatm. Szék.

nyányó. Szathm.
nyassán, Faludi. nyássán, Bf.
nyavalygó
nyífa, Balatm. Beke. Kemen. Pápay.
nyikkan
nyikog, Szék.
nyil, nyilak
nyir (mélyh.), nyirtam, nyirjam, Szék.

nyíratás, Nkelet. nyíradék
(nyir-os)
nyirk, nyirok, nyirkos
nyiszál, Szathm. Bf.
nyom, embernym, nyomdokos
nyúl, nyúlik
nyuszog
nyuszt
nyuzga, Gömörv. Palóc. Szathm. SzD.
Kreszn.

oda
ok-ád,-oz
okrándoz, Engel, Fábán.
ól (kerítés)
olta, ulta, Abigail hist.
olyan, olyatán, Lug. cod.
oml, omol
onnan, onnant, onnét
ont, Pesthy.
ontoz, R. SÍ. (sajátságos értelemben Őr-
ségen és Vasv. I. Tájsz.)

or, or-oz (körüljár)
orv (körüljáró), orh, Comyáathy.
os-on, us-sint, SzD. suh-an
ostormény
óta (főnév: ótától fogva), óta, utta, Heltai.

Felhang.

neg-éd, neg-ind.
négy, nehéz.
nősz.
nénike.
neszűdik, Kemenesal.
nőstény (magash).
nyefeg, nyifeg-nyafog.
nyegget, Bf.
nyek-ő, Szék.
nyél, (nyúló mindkettő).
nyeli-feli, Kemenesal.
nyémeg, Póсах. Görcsösbot. nyim-
mel nyámmal, nyimeg-nyámog.

nyünyü.
nyössen, Szék. nyersen.
nyévelgő.
nyefe-gő, nyif-nyaf.
nyekken.
nyekeg, Balatm. Szék. SI. Kreszn. nyög.
nyél, nyelek.
nyir (magash.), nyirtem, nyirjem, nyi-
rő, Nyirő (tulajdonnév).
nyiretés, nyiredék.
nyers.
nyiring, nyering, Szék.
nyezetül, Győrv.
nóm, nem, nemzet, nemzedék.
nő, nyő, nővül, nyől, nővekedik.
nyüszög, nyüzzög, Szék.
nyest.
nyüzsgé, nyüzsgő, nyüzsgeteg, Szék.

ide.
ök-lend,-ez, Szathm.
ökrendez, KVMatkó.
öl (ölel, kerít, szeret, szorit).
öltő, őtő, lásd óta.
ilyen, illetén, u. o.
öml, ömö.
innen, innend, innét.
önt.
öntöz.

őr, őr-iz, őr-öz, Debr. cod.
örv.
es, esik.
östörmény, Versegly.

ötő, üdő, ödő, Máramaros. idő.

Alhang.

ott, ottan
 otto^gyan, l'dvarhelysz.
 ottonnak, Kemenesal.
 óv (körülvesz)
 pacuha = (lepistes, pongyola), Debrec.
 paesirta
 páhog, Bodro^gk. Szathm.
 pálea, páca
 palol, Posah. Fazekas Mih.
 pamaes, Szathm.
 parnat, Beke, Sl. Kreszn.
 panesol, Szatm. Debrec. pamaesol, SzD.
 Sl. Kreszn.

pang
 papa, popa, Gyermeknyelv. Bf. Kreszn.
 papr-ika
 parányi, pirinyó, pirinkó stb.
 parapáty, Cucor.

parázs
 parécs (mélyh.), Sl. Kreszn. Barkó. Palóc.

pazérol
 picsog, Marcalm. pityog, SzD. fityog.
 piga, SzD.
 pilla, szempilla
 pillangó

pillók, Beke.
 píp, pipja (mélyh.) Szathm. pipta, Gücs.

pipogya, pipucz
 pirga, Szatm. Erdély.
 pirkad, Dal. Tiszam.
 piros, pirhonyagos, Balatm. Pápav.
 pisa, Kemenesal.
 pisál, Kemenesal.
 pisa, Beke.
 piszka, Szathm. bincka, piga, SzD. binck
 stb. SzD. Kreszn.

piszma (= pimasz) Nátly. Nagy P.
 piszra (= ajkócz), hóka-piszra, Debrec.
 pisztoly
 pityós, pityókos, Kemenesal. Pápav.
 pikós, SzD.
 pittypalatty (= fürj)
 pocsét-a, Marcalm. Tolnav. Kemenesal.
 podvas

Felhang.

itt, itten.
 ittegyen, Pó^sah.
 ittennék, Sopronv. Pápav.
 öv.
 petyhe, petyhüdt.
 pityer, Kísfál. Sánd. Mennyei. pityerte.
 pihe^g.
 péce
 pelel, Balatm. Pápav. Gücs.
 pemet, Baranya. Pápav.
 pemet, penete, Tiszamente.
 pencesöl, pepecsel.

pemb-ed, Szék. penyved, Gümörv.
 pepe, u. o
 bíber, Baranya.
 pirínces, Szék. pirindike, Baranya.
 pereputty, Balaton. Pápav. Kemene-
 sal. Szék.

pörzs.
 petécs (magash.) Tiszam. petecs, Bar-
 kó. petőcs, Palóc.
 fecsével.
 pityereg, l. fityog.
 pige, bige, Debrec.
 pille (= vékony bőrizet és lepke).
 bill-, libengő, lependék, SzKB.
 Ceglédi. Palóc. Szék.

pille.
 píp, pipje (magash.), Lippai J. Szék.
 Kreszn. pipite, SzD. Kreszn.
 pipőke, pepelyke.
 pörke, pörgölt.
 perked, Balatm.
 vörös, verhenyeges.
 pös, Szék.
 pesel, pösöl, Dal.
 pisze.
 bincke, SzD. Kreszn. pincke, pilincke,
 SzD. pige, pigre SPatak. benci, Ba-
 ranya.

büszme, Balatm. Kemenesal.
 pizle (= pisze ajk), Gümörv.
 püstöly, Sl.
 pitis (magash.), Bodro^gk.

pityipirity, Bodro^gk.
 pöcsét, pécset.
 petyves, Balatm.

Alhang.

pofa
pofók, pofás, pofit, Balatm. Kemen. Szék.
pongyola
pongyola, -án
popa, Gyermeeknyelv.
por, poroncs, Szék.
por

porcz-ogó (szalonna —)

poronya, -u

poronty
poronty, porongy (= hitvány szol-
gácska), Szék.

porzsol, Cucor.

porzsoló (= lábas), SzD. Benkő.

poshad

pos-vány

pót

potom, Kemenesal.

pottyán

pottyant

potya, potyá-ra

pozsg, pozsog, Heltai. Pázm.

pozsgás

pozsog

puffad, poffad, MAlb.

pufli

pufog

pufók

pufol

púp

púpos (= gőgös), Pázm.

púposkodik, MAlb. Pázm.

puzsdúl, Göcs.

puzsér, Pápav. puzsdék, posadék, Szék.

raccsál, Szath.

ragya, rigolya

rakotla, rakitla, Örség. Göcs.

rakottya

ráncz

rang

ránt, rántás, rátotta

rézsut, rézsutoson

rigya, Balat. Kemenesal. Marcalm. Vasv.

rigya, rigolya, Szék.

rimánkodik

Felhang.

pöfe-teg.

pöfök, püfök, Balatm.

pendel, pendely, péntő, Marcalm.

pengyele, -én, Balatm. Pápav.

pép, pepe, l. papa.

pör, per.

pör-met, pörnye, pernye, Debrec. per-
nyő (= felszálló hamu), Szathm.

pörcz, percz, Balatm. Göcs. Kemen.
Tolnav.

pörnye, pernye (= száraz törmelék),
Szathm.

vörönty (= fattyu), Baranya.

perentel, Heltai.

pörzsöl.

pörzsölő, pörkölő, pörsely, persely.

peshed, Szék.

pös-e, Göcs.

pöty-e, Göcs.

pöttön, pity-poty.

pettyen.

pöttyent, Győr.

pöttön, pitye-potya.

pözsg. MAlb. pezseg.

(pözsgös).

bisereg, Balatm. biszerével, Szathm.

pöffed.

büfli, püfli.

püfög, bófög, pifeg-pofog.

püfök.

püföl, pif-paf.

píp.

pípes, St. Kreszn.

pipeskedik (= pompázik, tetszelg.
gőgösködik), Csúzi. KVMatkó.

pözsdúl, pizse, pisen.

pösedék, pizse, pizselle, Balatm. Pápav.

retyeg, Kresz. retye-rutyál, Kreszn.

rög, rügy.

rekettye.

rekettye.

rece.

rend.

rény, rénye.

rézsent, SzD. rézsentes.

rügy.

rög.

reménkedik. Sz. Katalin Leg. Heltai.

Alhang.

ringat
ritka, ritkás, rigás, Balatm.
robog, robban, roppan, rop
rocs-ka, SzKB.
(rogyasz)
roh-ad
rohanni
ron-da
róta, rőtástól, Szék.
rótás (péld. eső), Balatm.
rozog
rozoga, Pápav.
rozzan
ró, röv
rovás
rovás
rovat
rovat
rovatos
ruca
safarina, Szék. csafrinka
sajdit, MALb. Pósa. Cegl. Faludi. saj-
gat, salgat, Erdősi.
sajt
sadorol, Szék. sandra, Dugon. Kreszn.
sany, sanyadt, satnya

sany,-ar,—u
sányavész, Szathm.
sár
sarabol, sarló
sarang, Szék.
sarj
sarj, sargyi, sargyu, Vasv. Kállay.
sarj, csira
sarjad, csirkad
sarjazik, csirázik,
sarju, sarnyu, Palóc.
sarkantyu
saroglya
sippad, Bodrogk. Szegedvid.
sipró, Somogy.
sír-ból, ban (ma mélyh.)

sív, siv-ó, sív-alkodik, Tinódi.
som
Somogy
sor

Felhang.

renget.
rideg, rüdeg, Szék.
röpül, röppen, rebben.
rücs-ö, Szathm. Bf.
rötyesz, Szathm.
rev, ré, fa-ré, reves.
röhennyi, Göcs.
reny-he.
rét, rétestől.
rétes, réssenkenii.
rezeg, reszke.
rözge, rezgeteg.
rözzen, rezzen.
ré, rév.
(revés) rés.
(revés) rész.
(revet) rét.
(revet) red, Kemenesal. redő.
redes, Kemenesal.
réce.
cevere, cefre, cefrenke.
sejdit, sejt.
zsejt.
sündörl, sündörög, sündörködik.
sinylik, sínlik, sindik, MALb. Pázm.
Kreszn. siny-edeg, Szék.
seny, seny-v, szenved, sennyedék.
csenevész.
csér, Göcs.
sér, sérv, sérül, sérelem.
sereny, Honthv.
ciher, Szék.
sörje, Csokonai. cserje.
cserje, cserény.
serked.
serdül.
sereny, serevény, Szegedvid.
serkentő (Heltainál: döfftető vas).
sereglye, Márton Józs.
sipped, Szegedvid. sepped-ék, SzD.
söprő, seprő.
sér, sir (magash.), Nádor-cod. Passió.
MALb.
süv-ölt.
szöm.
Sümegeh.
szer (=ker), Béla jegyz. Erdősi. Ha-
lottas zsolt.

Alhang.

sudar
suhad

suhad
suhaszt
suhog
suj, Szék.
sul, Göcs
sullog, Kazinczy. Szathm.

sundorg, sundorog
suppad, suppadoz, Ceglédi.
suppan, Pesthy. SzD.
supr-ál, Vörösmarti. Ceglédi. SzD.
Kreszn. supr-ikál, SzD. Kreszn. supr-
áz, Csúzi. Kreszn.

surjány
surran
susa, sus-pus, sus-kus, Szathm.

susog
sustorog, Csokonai.
suta, suti, Palóc.

sutton, suttomban, suttyomban
szab
szádorog
szak-it
szak-mány, szak-vány, Balatun.
szakszí-na, Szék.
szál
szalag, szilánk
szalakóta
szamat, maszat
szamóca, szimolca, SzD.
szaporodik, gyarapodik
szarika, Szék.
szarka
szerencsa (mélyh.), XVI. sz.
szika
szinyártig, SzD.
szípog, Szék.
szirkál, Pesthy. I. cirkál
szontyolodik, Pápav. szontyorodik Szék.
szor
szór
szorbol
szorgalmas

Felhang.

süheder, siheder.
süed, sülyed, silyed, silyyed, Csúzi.
Pécsváradí.
siet.
süeszt, silyeszt, sülyeszt.
siheg.
süv, Szék.
sül, süly.
cselleg, Tinódi. Gyöngyösi. Dugon.
SzD. Kresz. cselleng, celleg,-eng,
SzD. Heltai.

sündörg, söndörög, Szathm.
süpped, süppedez.
süppen.
söpr-üz, söpör-kél

cserény, serevény, Szegedvid.
sürög, sürget.
sese, sese-susa, Kreszn. sese-pusa,
siség.
siseg, sisereg, siserékel, SzD. SI.
sistereg, csisztereg, sisztereg, Gyórv.
sete, SI. balogsüti, Göcs, balogsütü,
Pápav.
setten-kedik.
seb.
szédeleg.
szeg.
szeg-ődik, szeg-ödvény.
szeksze-monta, Bodrogek.
széll.
telek, bocskortelek, telenk, ostortelenk.
szekleköte, Engel.
szemet, meszet.
szemőce, Gyórv.
cseperedik.
szűr
zörge, csörgő.
szerencse (magash.),
szék I. cika.
szinültig.
szepeg, Szék.
cserkél.
szöntyörődik, Göcs.
ször, szer.
szerte, szertes, Kemenesal.
szörpöl.
sürg- e, sürg- elmes.

Alhang.

szorgat, SzD.
 szorgol, Balatm.
 szorgolódik, Faludi.
 szorgos
 szorit
 szorog, Szék.
 szortyog
 szoszmotol
 szotyog
 szotyor, Háromsz. szatyor
 szug
 szuglya, Kemenesal.
 szugolya, Ceglédi. Csokonai. szugolyék,
 Szék.

szulák (= Convolvulus, Linn.), iszalag
 szun, szunnyad
 szunyog (= zonog, zeng)
 szurok (= Pech; Baranyában = holt-
 szén)

szurutyka (= vert aludtej), Kállay.
 szusz
 takarodj!
 talabor, Sl.
 tálgyú, tálé, vértálé, tályog
 támetalan, Bertalanffy. támentalan, SzD.
 táncol
 tanga (föld, = könnyü, parázs föld),
 Erdélyi Ján. Hegedüs Lász.

tántorog
 tapicskál
 tapicskol, Balatonm.

tap,-od,-os, tip,-od, Ipolyi Árn. 330.
 típus, Szabó Kár.

tár
 tár
 tarafarál, Megyesi Pál.
 taszigál, toszigál

tat, hajó tatja, tutaj?
 taval, tavaly, tául, Lug. cod.
 távol
 táv,-od
 tébolyodás
 tébolyog
 tép-ász, cibál
 tib-áz, Dunántul. tip-áz, Tolnav.
 tipál (= cibál), Balatm.
 tipor, tapor, Göcs.

Felhang.

sürget.
 sürgöl.
 sürgölődik.
 sürgős.
 szeret? kerit?
 sürög
 szerceg, szörccsög.
 szöszmötöl.
 szötyög, szetye-szotya, szítyszoty.
 szüty-ö.
 szög, zeg-zug, zenge-zunga, Gömörv.
 szögle-t, szeglye-szuglya.
 szögelet, csegely, SzD. Kreszn.

szövdőlék, szőlő.
 szün, csün, v. ö. szenderedik.
 zönög v. ö. cinege.
 szürke (= feketével vegyeske).

szerdék, szüredék.
 szesz (= illat, G. Katona.)
 tekeredj!
 terebély.
 tölgy, tölgy, tügy?
 teménytelen.
 dencel, Balatm. döncöl, Szathm.
 tenge föld, Erdélyi Ján.

ténfereg, Ceglédi.
 tepickél, Balatm.
 tepecskel, deberskel, Bf. tipickel,
 SzD.

téb-láb, tépel, (= tipor), Kemenesal.
 típus-tapos.

teher.
 tér.
 tereferél.
 gyesziköl, Kemenesal. gyeszitel, Ba-
 latm.

tet, tető (= kormányos ülőhelye).

tével.
 tével.
 tév,-ed.
 tibelyedés.
 tévelyeg.
 tép-dél, tép-des.
 tép-dez.
 tépel.
 teper.

Alhang.

tivornya, tevernya, deverna, SzD.
 to . . . , toa, tova, tovább
 tó — — —
 tódít
 tódúl
 tohonya, tunya, tohonyálkodik. Ke-
 menesal.
 tohonya, Marcalm. Balatm. Pápav. Göcs.
 Györv.
 tok (ívtok = corytus, MALb.)
 tóka (=faharang) SzD. Bf. Gvadányi.
 to-l (ige), to-sz
 tolakodik, tolyakodik, Pesthy.
 tom (vánkossal tomja természetét az or-
 mos, Kazincy.)
 toemicskol
 tompa
 top-ány
 topog, tipeg, SzD.
 tapolya (nyárfa)
 torl, torol
 tortyadt, Kazincy. trottyos, trotyi, tro-
 tyá, Szathm.
 torzs, Beke. torzsa
 torzsal-kodik
 tosz, toszit, (gyeszitel)
 totya Palóc. (=golyhó), Szathm.
 totyog
 totyori
 tottyadt
 tova
 trufa, tréfa
 tukarcs
 tukó (=ostoba)
 túl
 tupri, Beke. Kemenesal.
 tur (ige)
 tur (=seb), torlás
 tur-ál
 túros
 tuskó, tusak, tucskó
 tuzskol, tuzkol, tuzsakoz (tosz)
 tuzsár, Fertőm.
 ugar (=kettős szántású föld?)

Felhang.

tevernye, devernye.
 tő . . . több.
 tő — — , tel, töl, töl-t stb.
 csődit.
 csődül.
 tehenye, tehenedik, Kemenesal. te-
 henkedik.
 tőhönye, Göcs.
 teg-ez (ijtegez = corytus, MALb.)
 tőke?
 tű, tü-lök, tű-z, stb.
 tőjked, Szék.
 töm, döm, Ormáns. tem, Szék.
 zömöcsköl, Pápav.
 tömpe, tempe, SzD.
 cip-e, SzD. cip-ő, cipellő, — s, MALb.
 cip-ellős, Erdősi. tip-top.
 tipeg, tipeg-tapog, tipi-tapi, Szék.
 tőpölye, tőbőlye (=rötyesz edényke),
 Szathm.
 törl, töröl.
 törttyedt, tertyedt, Györv. trötyi, Szathm.
 Mármár.
 törzs, törzsök, Béla jegyz.
 törzsöl, Cegl. törzselkedik, dörzsölkö-
 dik, Szathm.
 tűz, tüsző, dészü, Szék. gyüszü.
 tyütyü, Szathm. gyügyü, küttylő, Györv.
 tity-toty.
 tityög, tityeg-totyog.
 tőtyöri.
 tőtyedt.
 té-tova, téstova, Rév. cod.
 terefe, Palóc. Pápav.
 tekercs.
 tőke.
 til, tél, til-tul, tél-túl.
 törpe.
 tűr, gyűr.
 törés, dörzs.
 ter-écsel, tereturál,
 türös, Bornemisza.
 dücskő, Bodrogk.
 tüzgél, tüzőgél, (tűz).
 törzs.
 iker, Ükörke (Lonicera Xylost.)

Alhang.

úgy, úgyan

ugy

ugyan, ugyanizé, Baranya.

ugyan

ujj (digitus)

usz-ik, lásd avat

zakatol, Kemenesal.

zángó, Szék. mángó, Szathm. (= roszhangu)

zargat, Örmáns. cirgat

zilál, szillál, Bf.

zivar, zivatar

zokkantja, Passio.

zok (péld. zokszó, zokon esett)

zokog

zomocskol

zomok, SzKB. Simai. Szék.

zong, Kazincy.

zuborog

zug

zug

zugoly

zuhan,-ás

zur-zavar. MALb. zurja — zavarja, Kreszn.

zsajtár, zsejtár. Gömörv. Bf. zótár, zséter, Vasv. Kemenesal.

Gömörv.

zák, szukmány, MALb.

zámoly, zámely, Pesthy.

zsiba

zsibbad

zsib, zsib-ong

zsiborog, Őrség.

zsigora, Szék. sikora, Szathm.

zsugorodik

zsugorodik, guzsorodik

zsugorog

zsurmol, Pápavid. Balatm.

zsurmolék, zsurmolka, morzsolka, Pápav.

zsuzsok, zsisku, sisku, Őrség.

vackol, vaszkolódik, SzD.

vacok, vaszok, Szék. vaszak, Kemen.

vacsora

vág

váj

Felhang.

így, így, Pesthy. idősb. Tóbiás. Kra-kai ábéce.

ügy, így, ig.

egyem, XVII-dik száz.

igen.

ív, üj.

evez.

zeketel.

zengő, csengő.

szürget.

széllel, széllyel, szél-eszt.

zeher-nye, zeger-nye, Kemenesal. Balat. Fertőv.

zökkenti.

zök (zökni = lökni, megzöktő = meg-tosztotta, Gücs.).

zökög.

zömöcskül, Pápav.

zömök.

zöng, zeneg.

zübörög, Szathm.

szög, szög-let.

szúk, szeg-ény.

csegély, Szék.

dühen,-és, Szathm.

ziür-zavar, züri-zavarja.

zséter, Vasv. Kemenesal.

zeke.

sémely, símely, Szék.

csihc.

semmed, Vasv.

zsémb, zsémb-el, zeb-cg.

zsibereg.

zsigere, zsigörödő.

zsigeredik.

görszed, Györv.

gözsörög, Szék.

dörmöl, Szathm.

törmölék, csörmölék, csermelék, Tiszamellék.

zsizsik, Erdősi. Wrancsics. Kreszn.

sisek, Bf. fészék, Kemenesal.

veckel, peckelődik, SzD.

fész, Tem. besz. fészek.

vecsernye (különben vesperae).

vég.

fej. fej.

Alhang.

vak, fak-ó
 vaklinc (= barna lány), Baranya.
 vakog
 vala . . . . .
 válad, Sl. Kreszn.
 valag, valog, Vajda P.
 válaszol
 vál-ik
 vall, Jász. cod.
 vall
 vált
 vánnyadt, fonyadt
 vanyiga
 vápa-hupa, Szék.
 var
 vár, várni
 varr
 varsa
 varsa, Varsány
 vásik, Lippai. — (foga vásik benne)
 vás-l-ott
 vaszkolódik, Szék.
 vatalé, Szék. vatallé, Balatm.

váz, vász, Pósa. vászon
 vickand
 vigy-áz
 vihar

vinnyó
 virganc, virganc, SzD.
 virhudni
 vislat, Szék.
 viszkolódik, Szék.
 viszkora, Szathm.
 viszont, vissza
 vita, vitáz-ik
 (vivadék)
 von

Felhang.

fek-ete.
 fek-ete.
 vekeg, vekeng.
 . . . . féle.
 feled.
 Veleg, Vök, Vöcs, völgy.
 felesel.
 fél, fel-eség.
 vél.
 felel.
 vét, vét-ek.
 vén.
 venyige.
 hépe — hupa.
 bőr.
 őr.
 fércel.
 vörse, Simai.
 erszény.
 vésik.
 fes-l-ett.
 fészkelődik.
 vetelé, Cucor. vedel, Vasv. Tolnav.
 Kemenesal.
 fesz.
 veckend.
 figy-el.
 viher, vihér, viheder, vihetör, Bala-
 ton. Göcs. Örség.
 vihnye. MALb. Pázm. Kreszn.
 fűrgenc, SzD. Kreszn.
 vérhüdni, vérhüdt, XVII. száz.
 peslet, Szathm.
 fészkelődik.
 veckelő, fészkelődő.
 vizett (= helyett). Nádor-cod. Comy.
 vitéz.
 vidék.
 fen, fén.

(Rövidítések : Rf. = Barcafalvi Szabó Dávid., SzD. = Baróthi Szabó Dávid., Sl. = Sándor István., SzKB. = Szikszai Kovács vagy Fabricius Basil., MALb. = Molnár Albert., Kreszn. = Kresznerics., R. = Régiség., stb.)

*PB-3558-6080B-PAM
75-58T
CC

25 / 514

DEBRECENBEN,
nyomatott a város könyvnyomdájában.
1858.

PH 2027 Lugossy
.L9 Hangrendi
1858 parhuzam

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY

Digitized by Google

PH2027.L9 1858 c.1

Hangrendi phuzam ezer pldban

085 409 970

UNIVERSITY OF CHICAGO